

GÜMRÜK BİRLİĞİ VE AKREDİTASYON

Gıda Mühendisleri Odası
Yayın Kurulu

15 Temmuz 1997 tarihinde Avrupa Birliği (AB) Komisyonu tarafından Ortaklık Konseyine sunulan AB-Türkiye ilişkilerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiğini vurgulayan bildiri, Türkiye'nin AB üyeliği için yeterli ülke olduğunun Ortaklık Konseyince onaylanması ve Türkiye'nin üyelik için başvuran diğer ülkelerle aynı nesnel ölçülere göre değerlendirilmesini tavsiye etmektedir.

Bildiri, AB-Türkiye ilişkilerinde daha ileri düzeyde bir gelişmenin Türkiye'nin belli alanlardaki (Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin düzeltilmesi, Kıbrıs sorununun çözümüne katkıda bulunulması, insan hakları, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik, istihdamın geliştirilmesi, istikrarlı kamu maliyesi vb. konularda) ilerlemesine bağlı olacağı doğrultusunda bir görüşü içermektedir. Komisyon AB'ne, Türkiye'nin problemlerini çözmek ve bütünleşmeyi sürdürmek tavsiyesinde bulunurken, üstü kapalı olarak Türkiye'yi AB'ne aday ülkeler dışında tutmaktadır.

Yine AB Komisyonu'nun, Aralık 1997 tarihinde gerçekleştirilecek Lüksemburg zirvesine hazırlık amacıyla yayımladığı, Topluluğun 2000'li yıllara ilişkin derinleşme ve genişleme politikalarını içeren "Agenda (Gündem) 2000" adlı raporda ise, AB'nin aday ülkelerle ilişkilerindeki son siyasi ve ekonomik gelişmeler gözden geçirilmektedir.

Gündem 2000 Raporu, Kıbrıs Rum Kesimi ile 1998 yılının ilk aylarında tam üyelik görüşmelerinin yapılmasını; aynı yıl içinde Macaristan, Polonya, Çek

Cumhuriyeti, Estonya ve Slovenya ile potansiyel üye olarak çalışmaların başlatılmasını önermektedir. Rapor Bulgaristan, Romanya, Slovakya vb. ülkelerin üyelik için yeterli düzeyde olduğunu belirtmektedir.

2000'li yıllar için Topluluk politikaların belirlenmesinde referans olacağı anlaşılan raporda Türkiye'nin üyeliğinden söz edilmemesi, diğer yandan bildiride GB çerçevesinde AB-Türkiye ilişkilerinin iyileştirilmesi önerisi ile yetinilmesi, Türkiye'nin AB'ne tam üye olabilmesinin belirsiz bir tarihe ertendiğinin işaretlerini ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin 1963 Ankara anlaşmasıyla başlayan, Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusu ile ivme kazanan ve son olarak Mart 1995 tarihinde doruğa çıkan AB'ne tam üye olma serüveni ve beklentisi, Kıbrıs Rum Kesimi ve çeşitli Doğu ve Orta Avrupa ülkesi ile tam üyelik görüşmelerine başlanmasının tavsiye edilmesiyle birlikte, en azından kısa vadede düş kırıklığıyla sonuçlanmış görünüyor.

Avrupa Topluluğu (AT) - Türkiye arasında Brüksel'de imzalanan 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı (OKK), Türkiye'nin 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği (GB)'ne girmesini ve yürürlük tarihinden başlamak üzere Toplulukta yürürlükte bulunan mevzuata beş yıl sürede uyum sağlamasını öngörüyordu.

OKK'nın "Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası" başlığını taşıyan 8/1 maddesinde belirtilen "Türkiye, işbu kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren beş yıl içinde, ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk araçlarını kendi iç yasal düzenlemelerine dahil edecektir."; 8-2 maddesinde belirtilen "Bu araçların listesi ve bunların Türkiye tarafından uygulanma koşul ve kuralları, bu Kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren bir yıl içinde Ortaklık Konseyi kararıyla belirlenecektir." ifadeleri uyarınca Nisan 1997 tarihinde Türkiye ile AB arasında yapılan toplantıda, uyumlaştırma ile ilgili gıda maddelerini de içeren teknik mevzuat listesi 2/97 sayılı OK Kararı ile onaylanmıştır. Bu amaçla, OK'nın 2/97 sayılı kararına koşul olarak "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun" ile "Milli Akreditasyon Konseyi (MAK) Kurulmasına Dair Kanun" taslakları hazırlanmış ve TBMM'ne gönderilmiştir.

2/97 sayılı OK Kararından önce 1/95 sayılı AT-Türkiye OKK'na göre hazırlanan 560 No'lu "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname (KHK)" 28.6.1995 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak KHK uyarınca bir yıl içinde yayımlanması ve yürürlüğe girmesi beklenen bir kısım yönetmelik ve Gıda Kodeksi henüz yayımlanmamıştır. (1)

1/95 OKK ile ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin uyumlaştırma süresi çin beş yıl süre öngörülürken, Türkiye'nin daha GB yürürlüğe girmeden söz konusu KHK'yi çıkararak kendisini zamana karşı sınırlaması anlaşılmalıdır.

Gıda maddeleri üretim yerlerinin üretilen gıdalar açısından denetimi ile üretim izni, tescil ve ithalat vb. konulara ilişkin ilke ve yaptırımların yer aldığı gıdaların üretimi ve denetimi ile ilgili Yönetmelik;

gıda maddeleri üretim yerlerinde görev yapacak sorumlu müdür ile Teknik Elemanların yetki ve sorumluluklarını içeren istihdamla ilgili yönetmelik; kaynak ve maden sularının üretimi ile ilgili yönetmelik; tüketici sağlığının korunması ve gıda maddelerinin üretimden satış dahil tüm aşamalarda denetiminin gerçekleştirilmesinde önemli işlevi olan resmi ve özel gıda analiz laboratuvarlarının kuruluşu ve yetkili laboratuvar olma usul ve esaslarını içeren Yönetmelik; gıda maddelerinin hijyen ve kalite değerleri, bileşimi, bileşimde bulunan gıda katkı maddelerinin kullanım ve kullanım sınırları, işaretleme, ambalaj materyali, numune alma ve analiz yöntemleri vb. konulara referans olacak Gıda Kodeksi, K.H.K.nin zorunlu kıldığı gibi bir yıl içinde yayımlanmamıştır.

GB ülkeleri Topluluk araçlarını (Regülasyon ve Direktifler), AT Resmi Gazetesi'nde yayımlandıktan kısa bir süre sonra uyumlaştırırken, dahası AB Komisyonu bir adım ileri giderek Gıda Yasası oluşturmak amacıyla çalışmalarını sürdürürken, Türkiye'nin ilgili mevzuatı uyumlaştıramaması düşündürücüdür. (2)

K.H.K. de Gıda Kodeksi ve kimi Yönetmeliklerin hangi Bakanlıkça yürütüleceği belirtilmesine karşın istihdam ve gıda analiz laboratuvarlarının kuruluşu, işleyişi ve denetimi ile ilgili olarak yayımlanması öngörülen yönetmeliklerin hangi kuruluş tarafından yürütüleceği belli değildir. Bu belirsizlik, hemen her mevzuatın hazırlanmasında olduğu gibi, kurumlar arasında bir yetki karmaşasına yol açmaktadır. Özellikle, gıda maddelerinin hijyenik ve teknik kurallara uygun üretilmesi ve denetlenmesinde önemli rolü bulunan Gıda Analiz laboratuvarlarının kuruluşu ile ilgili mevzuatın hazırlanmasında üç ayrı kurum (Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Türk Standartları Enstitüsü-TSE) çalışma yapmaktadır.

Resmi ve Özel gıda analiz laboratuvarlarının kuruluşu ve yetkili olabilme koşulları, araç-gereç, altyapı, çalışan personelin niteliği, kalibrasyon vb., konulara ilişkin ilke ve yaptırımların yer alması gereken yönetmeliği, 560 no'lu K.H.K.'nin uygulanmasından sorumlu Sağlık Bakanlığı ile Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'ndan hangisinin yayımlayacağı belli değildir. Her iki Bakanlık Laboratuvarlarla ilgili Yönetmelik taslakları hazırlamış, ancak K.H.K.'deki belirsizlik nedeniyle bu güne değin yayımlayamamışlardır.

K.H.K.'de, resmi laboratuvarların analiz sonuçlarıyla, özel laboratuvarların analiz sonuçlarının birbiriyle çelişmesi durumunda mahkemelere yansıyan davaların sonuçlanması ve verilecek karara esas olmak üzere analiz yapacak Referans laboratuvarlarının kuruluşu ve işlerliği konusunda herhangi bir ifade yer almamaktadır.

Gerek 1/95 sayılı AT-Türkiye OKK'na göre, gerekse 2/97 sayılı OK Kararı uyarınca uyumlaştırılması zorunlu mevzuat arasında bulunan Gıda Maddelerinin Resmi Kontrolüne ilişkin 89/397 EEC sayılı direktif, gıda maddelerinin denetiminin, denetim merkezinde olan gıda analiz laboratuvarlarının yetkilendirilmesinin (Akreditasyonunun) hangi ölçütlerine göre yapılması gerektiğine ilişkin kuralları belirlemektedir. Ancak GB anlaşmasından bu yana yaklaşık 2.5 yıl, yürürlüğe girmesinden ise 1.5 yıldan çok bir süre geçmesine karşın adı geçen direktiğe uyum sağlanacağı konusunda çaba görülmemektedir.

89/397 EEC sayılı direktifin eki niteliğindeki "Gıda Maddelerinin Resmi Kontrolü ile İlgili Ek Önlemler" 93/99 EEC sayılı direktif, "Deney Laboratuvarlarının çalıştırılması için Genel Kriterler" adlı EN45001 ve

"Deney laboratuvarlarının Tetkiki için Genel Kriterler" adlı EN45002 standardlarına gönderme yaparak, resmi ve özel gıda analiz laboratuvarlarının kuruluşu ve işlerliği ile ilgili uygulamaları, "Laboratuvar Akreditasyon Kuruluşları için Genel Kriterler" adlı EN 45003 standardının yürütülmesinden sorumlu Akreditasyon kuruluşunun yetkisine vermektedir. (3)

89/397 EEC Sayılı Direktifin 7/2 maddesi "Analizler resmi laboratuvarlarda yapılmalıdır. (...) üye ülkeler diğer laboratuvarları da bu analizleri yapmaları için yetkilendirilebilirler." ifadelerine yer vererek özel ve tüzel kişiler tarafından kurulacak özel gıda analiz laboratuvarlarının, akreditasyon kuruluşları tarafından akredite edilmesi durumunda kurulmasına izin vermektedir.

Direktifler, gıda maddelerinin resmi kontrolünü yapacak resmi laboratuvarlar ile özel gıda analiz laboratuvarlarının akreditasyonu konusunda uygulamayı, Avrupa Standartları (EN)'nin laboratuvarlarla ilgili EN-45000 serisi standartlarına (EN 45001/45002/45003) bırakmaktadır. Bu standartlar, her konuda analiz yapmaya ve rapor düzenlemeye yetkili deney ve kalibrasyon laboratuvarlarının kuruluşu, sorumlulukları, denetimi ve akreditasyonlarının ne şekilde yapılacağını düzenleyen standartlardır.

Akreditasyon, Ürün ve Hizmet (EN45011) Kalite Sistemi (EN45012), Personel (EN45013) belgelendirilmesi yapan kuruluşlar ile Deney ve Kalibrasyon Laboratuvarlarının (EN45001/45002) teknik yeterliklerinin uluslararası kabul görmüş ölçütlere göre değerlendirilmesi, onaylanması ve sürekliliğinin sağlanmasıdır.

TSE Yasası (18.11.1960 tarih/132 sayı) ile Türkiye ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası arasında imzalanan İkras Anlaşmasına (5.4.1991) dayanılarak hazırlanan "Kalite ve Akreditasyon Milli Konseyi (KAMK) Çalışma Esasları Yönetmeliği" (6.7.1995) uyarınca, KAMK çeşitli konularda belgelendirme yapan kuruluşları akredite etmekle görevlendirilmektedir.

KAMK Kurulmasına Dair Yasa henüz çıkarılmamış olmasına karşın, adı geçen Yönetmelikte KAMK'ın TSE'nü de akredite ettiği belirtilmektedir. Kuşkusuz bu durum "tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar?" paradoksunu anımsatıyor!

(1) K.H.K.nin;

- 4. ve 10 . maddelerine dayanılarak yayımlanan "Gıda Üretim ve Satış Yerleri Hakkındaki Yönetmelik" (10.7.1996 tarih ve 22692 sayı) Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

- 18. maddesine dayanılarak yayımlanan, "Kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik" (23.6.1996 tarih ve 22675 sayı) ve "Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik" (19.8.1996 tarih

Sonuç olarak, GB anlaşmasının hükümlerine göre 89/397 EEC sayılı direktifin 1 Ocak 1998 tarihine kadar uyumlaştırılması, resmi ve özel gıda analiz laboratuvarlarının akreditasyonunun kuruluş yasası olan bir kamu kuruluşu tarafından yapılması gerekmektedir. Kurumlar arası yetki karmaşasının giderilmesi bakımından, MAK yasasının çıkarılmasıyla birlikte, uygulanması zorunlu 93/99 EEC sayılı direktifi hükümleri gereği EN 45000 serisi standartların uygulanmasından sorumlu kuruluş MAK olduğundan, 560 no'lu KHK'nin Laboratuvar Kuruluş İzni başlığını taşıyan 8. maddesi değiştirilmelidir.

ve 22732 sayı) Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

(2) AB komisyonu "Gıda Yasasının Genel İlkeleri" Uygulama Özetini Nisan 1997 tarihinde Yeşil Kitap'ta (Green Paper) yayımladı. Bu özetle GB üyeleri dahil birçok ülkelerden görüş istenmektedir.

(3) Akreditasyon yapmaya yetkili kuruluş, işlevlerini, belgelendirme yapacak kuruluşların akreditasyonu konusunda genel ilkelerin yer aldığı "Akreditasyon Kuruluşları İçin Genel Kriterler" adlı EN 45010 standardına göre yerine getirmektedir.